

FOLIA SELECTA

DABÓCI MÁRIA:	A 80 éves Tímár Ágnes köszöntése	2
P.-M. EMONET O.P.:	Metafizika egyszerű szavakkal (fordította: Varsányi Luca)	5
NORA POSSENTI:	A három Maritain. VIII. Meudon 1. (fordította Greutterné Bognár Eszter)	12
KUKLAY ANTAL:	Egy kiállítás emlékkönyvébe	20
FLORILEGIUM:	Sziu indián ima	22

Köröm 2008 május

A 80 éves Tímár Ágnes köszöntése

1958-ban ismertem meg Lénárd atyát, majd Ágit.

Nemrég verték le a forradalmat. A bizonyítványosztás napján végezték ki Nagy Imrééket. 18 évesek voltunk. Igazságra, szépre, jóra szomjasak. Egyre erősebbé vált bennünk a vágy, hogy mélyebben megismerjük és életünk vezérfonalává tegyük az első és legfőbb parancsot. Kerestünk. Így és ezért jutottunk el Ágiékhoz. Náluk megtaláltuk azt a légkört, amelyben egész életünket föltehattük e parancs, s a rögtön utána következő második, mélyebb megismerésére és élésére.

Hogy az ötvenes években valami belügyminiszteri rendelet vagy egyezség betiltotta – egy kivételével – a női szerzetesrendeket, amelyekről az én korosztályom egyébként is alig tudott valamit, szóval ez a betiltás nem érintett. A Szentlélek Úristen hívását semmiféle miniszteri rendelet nem bírálhatja fölül. Élni akartunk és éltünk. S erre Ágiék lehetőséget biztosítottak.

Az első és legfőbb parancs: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből teljes elmédből és minden erődből.”

Közös istentiszteletek, szentmisék, zsolozsmák, tanítások, tanulások jellemezték életünket.

Fontosak voltak a főiskolai, egyetemi tanulmányok is, a szellemi horizont tágítása, de legfőképp a lelki horizonté, a lelki életé. Már 1961 előtt lefordították például Jacques Maritain „Az igazi humanizmus” című könyvét, és gépelt formában sokszorosították sok mással együtt. Hihetetlennek tűnhet, hogy az akkori körülmények között szinte „halló távolságba” kerültem Jacques Maritainnel. Jól emlékszem, amikor Ági Heinz-cel, a Foucauld atya közösségéből való kistestvérrel elment a Váci utcában lévő Főpostára, hogy onnan fölhívják az idős filozófust, aki Franciaországban várta ezt a hívást. Beszélni akart Ágival.

Heinz Maritain legnagyobb tanítványa volt. Ági bátorított a vele való barátkozásra. Később, a nyolcvanas évek elején, amikor már kaptam útlevelet, ő vezetett be Jacques Maritain legszűkebb baráti, tanítványi körébe.

Nem tudom, megsejthető-e, mit jelentett ez egy komoly szellemi életre vágyó, de „az ország összes egyeteméről és főiskolájáról” kizárt ember számára. Sokkal többet kaptam ott közöttük, mint amit az egyetemen remélhettem.

Másik, hasonlóképpen nagy ajándéka életemnek a domonkos szerzetes Szigeti atya, akit úgy ismertem meg, hogy amikor az összesen 16 év börtönt letöltve szabadult, Ágit kereste a Vaskapu utcában, de csak engem talált. Ott kezdődtek az éveken át tartó gazdag tanítások, Summa magyarázatok, onnan források mostani gyönyörű feladatunk is, hogy dolgozhatunk a 117 füzetében hátrahagyott írásaival, megkísérelhetjük közkinccsé tenni a bennük összegyűlt szent bölcsességet.

Lám, mekkora gazdagság áradt felénk Ágiék mellett. Szüntelenül adtak és bátorítottak életre, munkára. Ezt csak élettal lehet megköszönni. Szellemi-lelki élettal, az első parancs egyre mélyebb megélésének a keresésével.

És a második parancs megélésére való törekvéssel: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.”

Ezt előttünk élték. Hány családot, fiatalot, beteget segítettek, s küldtek minket is hozzájuk. Név szerint különösen egy valakinek a szolgálatát szeretném megköszönni: Azt, hogy elküldtek az akkor 9 éves kisfiúhoz, az ideg- és izomsorvadásban szenvedő, mozgásképtelen Wurdits Misihez hittant tanítani. Aki ismeri Misit, érti köszönetem mélységét.

Arra tanítottak bennünket, hogy ott, ahol vagyunk, az egyetemen, a Beloiannisz gyárban vagy a Bástya utcai fatelepen, bárhol a világ útjain, éljük a két főparancsot. Ahogy lehet. „Kontempláció a világban” címmel írtak erről Maritainék.

Születésnap ajándékként szeretnék most ide letenni néhány kincset, melyek megvalósulását az Ágiék mellett fakadó források is táplálták:

1. A ma nyomtatásban magyarul olvasható Jacques és Raissza Maritain könyvek, tanulmányok, melyeknek léte hozzájuk nyúlik vissza.

2. 2007-ben emlékeztünk Szigeti atya születésének 100. évfordulójára Budapesten. Ide szeretném tenni annak a napnak az örömét, gazdagságát.

3. Meg kell mondanom, hogy a tőlük eredő források is táplálták a mátramindszenti Barakk kápolna létrejöttét.

Ez csak néhány, szívemnek igen kedves öröme.

Köszönöm, hogy elindítottatok a hozzájuk vezető úton!

Végül, hogy a fájdalmakról, szenvedésekről se feledkezzünk meg, szeretnék idézni egy népdalt, melyet Tóni atya a börtönben tanult, s időről-időre énekelget:

Meg - é - rett a sző - lő, mert sok szél ta - lál - ta,
 meg - re - pedt a szí - vem, mert sok bú gyom - lál - ta
 A kit a bú gyom - lál fi - a - tal ko - rá - ba
 Ne is vár - jon jót az él - te vi - lá - gá - ba.

De várhat gyümölcsöt, bő termést, amely sokkal gazdagabb, mint az a gyomláló bú. Ezért énekeljük nyugodt mosollyal a dalt, bízó és hálaadó szívvel, ameddig Teremtőnk és Megváltónk szereti, hogy itt legyünk ezen a földön!

Mindent köszönök.
Áldjon meg Isten ezerszer mindenért!

Dabóci Mihók Mária

P.-M. Emonet

METAFIZIKA EGYSZERŰ SZAVAKKAL

X. fejezet

Az értelmes ősök felfedezése

„Őn olyan, mint egy mélytengeri hal. Csillogó és vak...
Fölemelkedik, amikor úgy tartja kedve, onnan, ahonnan akar.
Nem gép segítségével száll fel.
Könnyedén emelkedik az önt hívogató régiókba.”

/Jean Cocteau-nak Jacques Maritainhez írt leveléből/

A dolgok léte föltárta a maga mélységeit a filozófusoknak, ők pedig eközben felfedeztek egy másik Létezőt is, aki érzékeinken túl rejtőzik. Mint a parafa, fölemelkedtek abba a régióba, ahol a lét elválik az anyagtól. Tény, hogy a görög gondolkodók kezdettől fogva azt állítják, hogy az anyagban vagy az anyaggal mindig együtt munkálkodott egy szellemi elv is. Ezt Szellemnek, Észnek vagy Értelemnek nevezték.

Elsőként Thalesz tett tanúbizonyságot valamely gondolattöredékében erről a szellemi tényezőről. Thalesz arról az állításáról ismert, hogy minden dolgok eredete a Víz, örök Szubsztancia, melyből metamorfózissal keletkeztek a különböző természeti testek. De azt is hozzátette, hogy ez a szubsztancia „telve van lélekkel”, és hogy a „nedvesség eme elemét isteni erő járja át, mozgásba hozván azt”. /31/ Tehát a dolgok keletkezésénél isteni Energia van jelen!

Egy évszázaddal később Herakleitosz a valóságot egy folyóhoz hasonlítja, mivel a dolgok szakadatlan áramlásban vannak és folyamatosan változnak. De azt is határozottan állította, hogy valamilyen „Logos”, vagyis Értelem hatja át ezt a folyamatot. Úgy látta, hogy a természeti folyamatokat az anyag létrehozására irányuló dialektikus erők mozgatják. Számára a filozófia ennek az Értelemnek a megismerését jelenti: „Csak egy Bölcsesség létezik: ismerni a Gondolatot (Logos), amely minden keresztül és minden dolgot irányít”. /32/

De Clazomeni Anaxagorászra (500-429) kellett várni, hogy szétválassza az ősök Anyagot az őt formáló Elvtől. Anaxagorasz „*Nous*”-nak, vagyis Léleknek nevezi őt. És így írja le: „A Lélek – minden dolgok Lelke – mindennél könnyebb és tisztább. Birtokában van mindenfajta tudásnak mindenről, és a legnagyobb erőnek is. Végtelen és szabad, egyedül ő ilyen, és saját magától ilyen.” El is magyarázza, hogy miért tartja ezt a hatóókot értelmesnek. Azok az

elrendeződések és struktúrák, amelyeket az őanyag magára ölt, feltételezik a Léleknek az anyagban lévő jelenlétét, illetve a benne való munkálkodását: „Mindaz, ami van – mondta – a Lélek rendeléséből van.” /33/

Arisztotelész (Kr. e. 384-322) lelkesen üdvözölte Anaxagoraszt. Szerinte Anaxagorasz volt az egyetlen felvilágosult görög filozófus Szokratesz előtt (470-399). „Amikor valaki azt mondja, hogy a természetben egy fajta értelem működik, mely oka az egyetemes rendnek, az olybá tűnik, mint az egyetlen józan ember a részeges társaságában.” /34/

Számos növény- és állatfajon végzett kísérleti tanulmánya ugyannerre a következtetésre vezette őt. Hányszor megcsodálta az „ideák” és „formák” munkáját az anyagban! Platonnal ellentétben ő az anyagban magában szemlélte a természet értelmes munkáját, mellyel létrehozta saját építményeit. „Az Állatok részei” c. művében egyszer megszakítja gondolatmenetét, hogy dicsőítő himnuszt mondjon a Léleknek: „Az igazat megvallva, ezek közül az élőlények közül némelyek valóban nem túl kellemes megjelenéssel büszkélkedhetnek, ám a vérbeli filozófus számára - aki a Természet elgondolásait fedezi fel bennük, mivel képes az okok megragadására – kimondhatatlan élvezetet tartogatnak. Igazság szerint ésszerűtlen és abszurd lenne, hogy örömmel leljük ezen lények látványában csak azért, mert felfedezzük mögöttük szobrászuk és festőjük tehetségét. És ésszerűtlen lenne az is, hogy miközben vizsgáljuk őket a Természet által történő szervezettségükben, ne érezzünk még a fenti szemlélődésnél is nagyobb örömet, ha fel tudjuk fogni az okok láncolatát. Nem szabad tehát gyermekes undorunknak engedni és elfordulni ezen állatok leghitványabbikától sem. A Természet minden porcikájában csodák rejlenek. Mondják, hogy egyszer Herakleitoszhoz idegen látogatók érkeztek, és amikor konyhája tüzenél melegedve találták őt, féltek belépni. De ő így szólt hozzájuk: „Lépjenek csak be, a konyhában is vannak istenek.” Hasonlóképpen mélyedjünk el hát bátran minden állatfaj tanulmányozásában: mindegyikben ott van a természet és a szépség egy darabkája. Nem a véletlenszerűség, hanem a célszerűség elve érvényesül a természet műveiben, még hozzá magas fokon. Márpedig ha egy létező felépítettségét és létrejöttét a célszerűség hatja át, akkor az szépséget eredményez.” /35/

Arisztotelész kísérletei és bizonyításai megkívánták tőle a természetben jelenlévő Intelligencia határozott elismerését. Hallgassuk csak, hogyan magyarázza ennek az Intelligenciának az anyagtól való különbözőségét: „Ésszerűtlen az anyagra vagy a véletlenre visszavezetni egy ilyen szép művet.” A filozófiai értelem első lépése tehát ennek a két elvnek a szétválasztása volt: Anyag és Lélek. És később Arisztotelész fokozatosan alapozza meg a Léleknek az Anyaggal szemben való felsőbbrendűségét.

XI. fejezet

A tiszta aktus felfedezése

„Ha Istenre gondolunk és róla elmélkedünk,
nincs szükségünk
sem a szemünkre sem a fülünkre,
egyetlen vezetőnk az „Okság” eszméje lehet.”
/Paul Claudel/

A filozófus kiváltsága: csodálni azokat a struktúrákat, melyeket a természet a szemünk elé tár, és felismerni rajtuk az elsődleges Intelligencia kézjegyét. Amikor a madarak alkatát szemléli, nem csupán „a felröppenésre teremtett könnyed felépítésüket” csodálja. Elsősorban azon töpreng, hogy vajon miféle lendület szakítja el őket a földtől, és honnan merítik titkos erejüket, mellyel képesek megtörni a „gravitáció hatalmát”. /36/

A lét nem pusztán az az energia, amely az anyagból kiemelve önmaguk megépítésére serkenti a testeket. Amikor egy létező világra jön, úgy tűnik, vannak benne bizonyos elfojthatatlan tendenciák és hajlamok a cselekvésre. Rózsabokornak lenni annyi, mint ösztönzést érezni a virágzásra. Madárnak lenni annyi, mint neki feszülni a repülésnek, mint nyílvessző a megfeszített íjban. Embernek lenni pedig annyi, mint vágyani a tudásra. Ez a cselekvési vágy a dolgok lényegéből fakad. Íme tehát a cselekvés hatalmas birodalma is – akárcsak a lété – a mélységekbe való alászállásra ösztönzi a filozófust.

A földön minden cselekvő, mielőtt elkezdené gyakorolni a rá jellemző cselekvéseket – a rózsza a virágzást, a madár a repülést, az ember a gondolkodást – mindenek előtt birtokában kell, hogy legyen ezeknek a képességeknek. Elképzelhető, hogy önnön magában megtalálja ezeknek a cselekvéseknek az okát? A cselekvés képességéhez képest a cselekvés maga nyilvánvaló többletet jelent. Ez valami újdonság a létezőkben. A gondolkodás is több mint pusztán képesnek lenni rá. És mégis, akármilyen mélyre is hatoljunk a cselekvésre való képességben, nem találjuk meg ott a cselekvéshez szükséges erőt. Minden képesség mélyén egy fajta „radikális szegénység” van. Ezért közbe kell lépnie, a képesség belsejébe kell hatolnia egy meghajtó erőnek, melynek a forrása mindig titok marad.

Arisztotelész volt az első görög gondolkodó, aki kijelentette, hogy a természetben található egyedi alanyok cselekvésének és mozgásának okát valamely transzcendens és egyetemes Mozgató mindent átölelő tevékenységével lehet magyarázni. „Elsődleges Szubsztanciának” „Tiszta Aktusnak” is nevezi. (37)

Azt is hozzáteszi, hogy ez az egyetemes Mozgató vagy „tiszta Energia” nem a dolgok szintjén keresendő. Mivel ő működtet minden természeti alanyt – egyenként mindegyiket – függetlennek kell lennie tőlük. Megható egy pogány

tollából olvasni ezeket a sorokat: „Kell, hogy legyen egy első Mozgató, aki nem függ mástól. Mert ő az a Mozgató, aki minden alsóbbrendű szubsztancia cselekvéséért és mozgásáért felelős.” /38/

Ez egy rejtett forrás. Az érzékek soha nem tudják megragadni. Egyedül az értelem készlet arra – ha úrrá akar lenni az abszurditás fölött – hogy feltételezzük őt, mert csak így lehet megmagyarázni azt a „*többletet*”, melyet a cselekvés jelent ahhoz a létezőhöz képest, aki a cselekvésnek még csak a lehetőségével rendelkezik. Ez az egyetemes Mozgató nem eshet át semmilyen változáson. „Mozdulatlan, miközben ő örökösen minden dolog mozgató ereje.” /39/

Ha logikai szigorral élünk a tiszta Aktus jelenlétének megalapozásakor, akkor mozgató gesztusában gyengédséget kell feltételeznünk. Egy teológus, aki költő és metafizikus is egyben, így ír erről rendkívül finoman: „Különös misztérium Istennek ez a jelenléte a világmindenség energiáinak a szívében, amellyel saját hatalmában akarja részesíteni őket. A széltől megrezenő fűcsomó, a sziporkázó csillag, egy szétáradó illat, a pulzus lüktetése: mindez nem lenne lehetséges Isten állandó és titkos mozgása nélkül. Ha – ad abszurdum – felfüggesztené befolyását, az azonnal mozdulatlaná váló univerzum halott szubsztanciák maradványaivá dermedne. Minden rezdülés, minden élet, minden kiáltás, minden vágy, minden gondolat és minden szeretet azonnal kialudna.” /40/

Ez a szöveg is azt sejteti, hogy a Metafizikának és az Evangéliumnak rendeltetése, hogy egymás fényét erősítsék. A tiszta Aktus doktrínája – ahogy itt bemutattuk – arra várt, hogy Krisztus kinyilatkoztatásában világossá váljanak ígéretei. Kétségkívül az Evangélium nyitja meg a szemünket arra, hogy észrevegyük a Mennyei Atya jóságos gondviselésébe ágyazva a mezők liliomait és az ég madarait: Ő fenntartja, öltözteti és táplálja azokat. Nem véletlenül helyezték a középkorban Arisztotelész kuporgó szobrát a katedrálisok kapuzatába: az emberi bölcsesség az apostolok lábainál várja, hogy szolgálatait igénybe vegyék!

XII. fejezet

A létezés mindenek előtt Isten kívánsága

„Az egész teremtés
nemde a végső ok kezdeményezéséről beszél,
vagyis szükségképpen arról,
hogyan a Teremtő
jónak látta alkotását.”

/Paul Claudel/

A mélységet szondázó metafizikusnak újra és újra akad csodálkozni valója. A dolgok mélyén újabb misztériumra bukkan. A cselekvés alaposabb vizsgálata egy másik titkot fed fel előtte. A tiszta Aktus és a természetes mozgatók között van még egy fajta ok-okozati összefüggés.

A természetes létezők csak akkor válnak mozgatókká, ha a cselekvésre való képességük ténylegesül. Ezért kell kapniuk egy indítást. Cselekvésre kell őket készíteni. De ez nem elég. Serkenteni, vonzani, mintegy delejezni kell őket. A természeti létezők nem fognak önmagukból kilépni, csak akkor, ha tettük valami vágyott többlet létet, kiegészülést, beteljesülést hoz számukra. Cselekvésük gyökere a saját javuk kívánása. Madárnak lenni annyi, mint szeretni a repülést, embernek lenni annyi, mint szeretni a megismerést. A cselekvés tehát a létező javát szolgálja.

Az egyes dolgoknál a javak sokaságát különböztetjük meg. Például minden bizonnyal a madár javát szolgálja a táplálékkeresés. De ezt a tevékenységet a saját fajának fenntartásáért is folytatja, amikor például a kicsinyeit eteti. Ezernyi tény utal arra, hogy az állatok a faj fenntartására áldozzák az életüket. Ahogy elnézzük őket, azt mondhatnánk, legfőbb, sőt egyetlen gondjuk, hogy a haláltól megmentésük, és tovább éltessek fajukat.

Még ennél is tovább megyünk: minden fajnak és minden egyénnek van még egy másik megszerzendő java is: a lét maga. A lét: ez minden élőlény legalapvetőbb vágya. A fa azért fejt ki annyi erőt a fény felé való törekvése közben, mert szeret „létezni”.

Más részről azt is hozzá kell tennünk, hogy ha a lét minden létezőé együtt és külön-külön, akkor minden létező együtt és külön-külön is a Lété. A születés és a halál egyértelmű bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy megadatott nekik a lét. Igazság szerint azt kéne mondani, hogy kölcsönbe kapták a létet. Minden létező együtt és külön-külön is attól a Létezőtől függ, aki önmagában és egyedül oka más dolgok létezésének.

Erről a filozófiai tényről Aquinói Szt. Tamás a következő szabályt mondja ki: „Ha valamely létező létezésének oka valaki másban keresendő, lehetetlenség számára, hogy ne szeresse azt a másikat önmagánál is jobban.” Majd

rendíthetetlenül hozzá teszi: „Ebből a szemszögből nézve minden élőlény természeténél fogva szereti Istent, önmagánál is jobban.” /41/ Vigyázat! Semmiféle pszichológiai vagy erkölcsi színezetet ne tulajdonítsunk ennek az Isten-szeretnek! Ez nem tudatos és nem szándékos. Ez benne van a zsigereinkben. Ez a szeretet természetes és szükséges. És nem erőszakos, hanem spontán.

A természet minden egyedében ezért egy hármasság dinamikája figyelhető meg. Ez a madár röptével azért rajzol vonalakat az ég papirosára, mert táplálékot keres magának, hogy létét fenntartsa. Másrészt azért, hogy kicsinyeit táplálja, vagyis fajtát fenntartsa. És mindezen közben egy titokzatos és rejtett elemi vágy dolgozik benne: Mivel létét az abszolút létezőtől kapja, aki önmagában birtokolja a Létet, szereti Őt, Istent, a tiszta Aktust. Ez mondatja Arisztotelésszel: „Ennek az elvnek a mentén van felfüggesztve az Ég és a Természet.” /42/

Így a természet dolgainak folyamában minden irányban az önmagában való Létezőt találjuk, aki Forrás és Végső cél egyben. Isten mozgat mindent, miközben önmagához vonz mindeneket. Olyan kettős cselekvés ez, mely nélkül a létezők gazdag világa mozdulatlan és halott lenne.

„Nagy Alkotóm vezette az Igazságot,
Isten hatalma emelt égi kénnyel,
Az ő Szeretet és a fő Okosság.” /43/

Dante sorai összefoglalják az utolsó három fejezetet. A filozófus tekintete először e világ dolgainak a mélyére irányul. És ebben a mélységben három olyan tulajdonságát találja a létnek, amely nem abból a világból való, melyben a lét anyagi formát ölt.

Midőn szerkezeti formába rendezi magát a lét, egy transzcendens intelligencia működését nyilvánítja ki! Másfelől az az energia, amely cselekvésre bírja a létet, és az a jó, amely az Önmagából való kilépésre serkenti, egy mindenható energiából és mindent megelőző Szeretetből merít.

Látjuk tehát, a filozófus Isten nyomára bukkan a dolgok mélyén. Hadd tanúskodjon most is a költő erről a dolgokban rejlő lehetőségről:

„Miről ismerjük fel azt az élőlényt, amelyet nem látunk? A mozgásáról. A vakondot a föld alatt, a nyulat a bokorban, a szívet ujjaink alatt. Láthatjuk, hogy az egész világegyetem rezeg. Minden mozgásban van ezen a világon, és mozdulatlan Teremtőjének jelenlétében a teremtmények szent nyüzsgéséről tanúskodik, melyek örökké a teremtés állapotában vannak, és önmaguktól képtelenek a létezésre és a fennmaradásra. Minden erről az áramlásról árulkodik.
/44/

Jegyzetek

31. *Les Penseurs Grecs avant Socrate*, Garnier, Paris, p. 29.
32. *Trois Contemporains*, Trad. Y. Battistini, Gallimard, p. 30.
33. *Les Penseurs Grecs avant Socrate*, im. p. 135.
34. *A Metafizika*, 984 b 15.
35. *Les Parties des Animaux*, 645 a 10-15.
36. Saint-John Perse: *Oiseaux*, Gallimard, 1963, p. 21.
37. *A Metafizika*, 1072 a 25.
38. *Fizika*, VIII, 256 a.
39. *Fizika*, VIII, 267 b 4-5.
40. Charles Journet, *Nova et Vetera*, 1962, p. 38-39.
41. *Summa theologiae*, IV, q. 60 a. 5, ad. lum.
42. *A Metafizika*, 1072 b 14.
43. Dante: *Isteni színhjáték, Pokol*, III. fejezet.
44. Paul Claudel: *Je crois en Dieu*, Gallimard, 1861, p. 29.

Fordította: Varsányi Luca

Nora Possenti Ghiglia:

A HÁROM MARITAIN¹
Vera jelenléte Jacques és Raïssa világában

VIII. FEJEZET

MEUDON

Park utca 10.

1923-ban, egy februári napon, Vera Meudonban sétálva Szent Józsefhez imádkozott, segítségét kérve, hogy megtalálja a már oly régen keresett házat. A keresgélés eddig eredménytelen volt, de ekkor úgy tűnt, hogy jó szél fújdogál, és meghozza, amit keresett. Befordult a Park utcába, amely enyhén emelkedett az Obszervatórium dombon, és a 10. szám alatt rábukkant egy eladó villára. A szürke, csiszolt kőből épült, hátul a dombnak támaszkodó házat rendezetlen, túlburjánzó növényzet vette körül. A villa kétszintes volt, hatalmas ablakkal. Nem volt túl ízléses, de szilárdnak és kényelmesnek látszott, és könnyen megközelíthető volt az állomásról. Verának úgy tűnt, hogy teljes mértékben megfelel elvárásaiknak és terveiknek, s hogy Szent József a segítségére sietett. Gyorsan visszatért Versailles-ba, hogy Raissával és Jacques-kal is közölje a jó hírt. „Verának ünnepi arckifejezése van, melyről egyből leolvasható, hogy érzi, valaki megsegítette – jegyezte meg Jacques. – Ez Raissát és engem igen nagy reménnyel és jó előérzettel töltött el, mivel húgocskánk, a Gondviselés nagy szolgálója talált rá a házra.” /1/

Másnap Jacques felkerekedett, hogy megnézze a villát, és nagyon elégedett volt vele. De Raissa, aki beteg volt, nem tudta elkísérni, s megvásárlásáról anélkül döntöttek, hogy ő látta volna. Raissa csak március közepén tudott odamenni, azon a napon, amikor az adásvételi szerződés miatt mindhárman találkoztát beszéltek meg a közjegyzőnél. Számára a ház nagy csalódás volt. Talán az elburjánzott növényzet okozta, amely szinte megfojtotta az embert, és kellemetlen, nyirkos, árnyékos benyomást keltett? Talán rosszullét is környékezte, amely mindig erőt vett rajta, amikor új lakásba költözött? De itt töltötte életének legszebb éveit, amit később, az Egyesült Államokbeli száműzete idején „napfényes francia időknek” nevezett.

¹ Les trois Maritain. La présence de Vera dans le monde de Jacques et Raïssa Maritain. Parole et Silence, 2006.

A házat és a kertet rendbe tették, rengeteg rózsát ültettek, és június 5-én mamkával együtt mind a hárman Meudonba költöztek. Három nappal később, Jézus Szíve ünnepén mutatták be az első szentmisét a kápolnában, amely az első emeleten kapott helyet, s ahol attól a pillanattól kezdve Oltáriszentséget őriztek. Erre Rómából kaptak engedélyt, Gibier atya, a Versailles-i püspök közbenjárásának köszönhetően. „Jézus velünk fog lakni” /2/, jegyezte meg örömmel Jacques. Az első miséző egy fiatal pap volt, Serraute abbé, Gino Severini festő barátja, akivel később Maritainék bensőséges kapcsolatba kerültek. A háború utáni években, a Severini család lakott ebben a házban, míg Maritainék előbb Rómában, majd az Egyesült Államokban voltak. Az abbé így emlékezett arra a napra: „Megáldottam a felszerelést, Maritain ministrált nekem a misén, amelyen részt vett Ghika herceg, Henri Ghéon, Altermann, dr. Pichet és még valaki.” /3/

Az a villa ott a domboldal közepén valóban áldott volt, „a házra az angyalok vigyáztak” /4/ – Léon Bloy „A szegény asszony” című könyvének szavai szerint. Több mint harminc évvel az után, hogy Maritainék elköltöztek, az utca – amelynek neve közben Gourand tábornokra változott – néhány öreg lakója még mindig „a Jóisten házának” nevezte, ahogyan 1971-ben az akkori tulajdonosok, Jézus kistestvéreinek, Maurice Maurinnek mondták. Abban az évben a Meudoni Emlékhely-védő Bizottság és a város vezetése elhatározta, hogy emléktáblát helyeznek el a ház egyik külső falán, amely arra emlékeztet, hogy a két világháború között itt élt Jacques és Raissa Maritain. Jacques szerette volna, ha Vera neve is felkerül a táblára, „ezzel hangsúlyozva, hogy számukra Vera mennyire fontos volt, s hogy mindenhez hozzátartozott, ami életük alapját képezte” /5/ – emlékezik Maurice Maurin kistestvér. Maga Maritain diktálta a táblára felvésendő szavakat: „1923-tól 1939-ig Raissa és Jacques Maritain, és Raissa nővére, Vera élt ebben a házban, amely mindenki előtt kitérte kapuját, bárhonnán is jött, hogy találkozzon egy igazságot kereső baráti közösséggel.” Julien Greennek megvallotta: „Amikor az emléktábla ötletét elfogadtam, Raissára és Verára gondoltam, de személyemet illetően ellene vagyok az ilyesminek”. /6/ Az emléktábla avatására 1971. június 12-én került sor. A jelenlévők között egy csapat régi barát is ott volt, köztük Journet bíboros, Riquet atya, Olivier Lecombe, aki néhány szót mondott, Léon Bloy egyik lánya és unokái, Pierre Termier néhány unokája. Julien Green így írt Jacques-nak: „Eszembe jutnak azok a csodálatos órák, amelyeket önnel, Raissával és Verával töltöttem. Tudniuk kell, mit jelentettek számomra azok a látogatások. Meudon menedéket jelentett egy fenyegetésekkel súlyosan teli világban. Az önök házában az Evangélium békessége honolt.” /7/ Jean de Puniet apát már a kezdetektől azt kívánta, hogy ez a hajlék igazi Isten háza, Domus Dei legyen: „A lelkek minél jobban elmélyülnek az egyetlen igazságban, annál inkább képesek szilárd házat alkotni, amelynek közepén az Úr foglal helyet.” – írta Jacques-nak. /8/

A meudoni ház: hogyan lehetne felidézni légkörét s megérteni igézetét? „Ott mindenben a vidék bensőséges, már-már misztikus mélységű nyugalma

honolt. Mindig megérintett ez a csend, amelyben a kis kert mélyén visszhangzott a bejárati kapu csengője. Erre a csendre volt szükségünk.” – írta Julien Green. /9/ Amikor csilingelve megszólalt a csengő, a földszinti ablak egyik függönyét félrehúzták, hogy lássák az érkezőt s valaki lemenjen kaput nyitni. A látogatóval végigsétáltak a baloldali ösvényen, majd beléptek a házba.

A meudoni vasárnapok

1923-at írtak, és az az év egy sor rendkívüli esemény, kulturális program kezdete volt. Néhány kiemelkedő személyiséget fogunk figyelemmel kísérni, és szokásunkhoz híven, amikor szükséges, beszámolunk eseményekről, amelyek csak később következtek be, vagy ellenkezőleg visszamegyünk az időben olyan tényekhez, amelyek oly sok barátság megszületését készítették elő. Néhány finom, szinte alig érzékelhető benyomás bukkan még mindig elő az emlékezésekben vagy írásokban, melyeket egységbe kell foglalnunk. Szükségesnek látom, hogy összegyűjtsem ezeket, megőrizzem a jövő számára és megakadályozzam a jóvátehetetlen feledést.

Jean Hugo, a festő emlékiratainak néhány oldalán újraélednek e ház színei és atmoszférája, egy-egy barátoknak szentelt vasárnapon. Ő csak néhány nappal azelőtt, 1931. március 11-én keresztelkedett meg. „A rákövetkező vasárnapon – meséli – gyalog jöttem le a meudoni erdőn át Maritain keresztapámhoz Tour de Villebonból, ahol édesanyámat látogattam meg. Brúnó karmelita atya mondta a misét a kis, első emeleti kápolnában: arcéle egy flamand festmény donátorához hasonlított. Maritain ministrált: a nyakán viselt sál ugyanolyan ezüstösen csillogott a széles ablakokon át beáradó nap fényében, mint a haja, mintha csillámpor borította volna. Az áldozáshoz térdre ereszkedtünk a keskeny oltárlepcsőn, a pap körül. Mise után az ebédlőben, ahol Bérard sötétzöld háttérű festményéről egy különös, sárga ruhás alak tekintett ránk, a reggeliző asztalnál hosszúra nyúlt a társalgás. A menyországról beszélgettünk, és én úgy éreztem, hogy magának a paradicsomnak a fényét látom játszadozni a kerámiacsészéken és a zsemleken”. /10/

Főként vasárnap délutánonként telt meg a ház barátokkal és a barátokhoz csatlakozó, meglepetésszerűen de nem váratlanul érkező vendégekkel. „Maritainék szalonja és a szomszédos szoba egyszerű stílusban volt berendezve, de minden tárgy kifinomult ízlésről tanúskodott. A falakon néhány vászonra festett kép volt. [...] Maritainék házában egyik nagy csodája, hogy korlátlan számú vendéget tudott befogadni. [...] Lassan, ahogy újabb vendégek érkeztek, nem tudom honnan, de egyre több szék került elő, és teázás közben mindannyian a hosszú ebédlő asztal mellé ültünk, ahol mindig volt hely egy újabb vendég számára is. Én ebben a szellemi befogadó készség szimbólumát láttam, amelynek mindannyian részesei voltunk abban a házban. Kétségtelenül nem nagyvilági találkozókról volt szó, és a látogatók Meudonba nyilvánvalóan nem csupán azzal a szándékkal érkeztek, hogy eltöltsenek ott egy kellemes órát.

Mindegyikük egyfajta szellemi kincset, lelki gyarapodást keresett.”. /11/ Így írt róla Hélène Iswolski, a második világháború alatt New Yorkban, gondolatban visszatérve azokba a nyugodt és barátságos szobákba. És az örömteli vendégfogadásban, bárki is érkezett, valamint a mindenki számára helyet készítő képességben, a minden egyes emberről történő gondoskodásban könnyű felfedezni a munkával elhalmozott, hallgatag, folytonosan imádkozó, örökös szívű Vera szerepét.

Vasárnaponként a ház mindenki előtt nyitva állt, de látogatók bármikor érkezhettek, ahogy 1926-ban is egy szép nyári estén betoppant Alex-Ceslas Rzewuski és Joseph Czapiski a festő. Autókirándulásuk közben Czapiski javasolta a meudoni látogatást, hogy megismertesse barátját Maritainékkal. Raissa nyitott kaput: „Nagyon kedvesen fogadott bennünket, meséli Rzewuski, s megérintett üdesége, egyszerűsége és igazi oroszos vendégszeretete. Azt mondta nekünk, hogy Jacques-nak éppen egy látogatója van. Később megtudtam, hogy ez az esti vendég Jean Cocteau volt”. /12/ Raissa bevezette őket a kis kápolnába. „Egy picit olajmécses fénye pislákol az oltár előtt, amelynek tabernákulumában, ahogy később megtudtam, az Oltáriszentséget őrizték. [...] Joseph letérdelt egy térdeplőre, s én, hogy ne különködjek, egy másikra. (...) Ott, a számomra ismeretlen valami előtt térdelve úgy éreztem, hogy egy pillanat alatt hatalmas béke áraszt el. (...) Egy nagy, valódi, mélységes béke, mintha valami kitörlődött volna lelkem mélyéről”. /13/ Jacques, miután búcsút vett látogatójától, hozzájuk sietett. Hosszasan elbeszélgettek, és Rzewuski azt a tanácsot kapta tőle, hogy keresse fel Ghika herceget, aki akkoriban Auteuil-ben, a La Source bencés apátságban tartózkodott.

Alex-Ceslas Rzewuski az egyik leghíresebb és legősibb lengyel család sarja volt, de Oroszországban született, nemesi körökkel és a cári udvarral tartott fenn kapcsolatot. Egyszer fiatalon, egészségügyi tisztként, 1916 karácsony éjszakáján utazás közben, hóvihárban, az Anatóliai hegységben olyan élményben volt része, amely egész életére nyomot hagyott benne. „Valami rendkívüli, kimondhatatlan dolog történt – meséli. Egy szempillantás alatt minden megváltozott. A vidék ugyanolyan volt, és a hó is, ugyanaz a csípős szél ostromozta arcomat, és akkor váratlanul mindent megvilágosított egy érzékfölötti, tisztán szellemi Fény. Lelkem egy szempillantás alatt átalakult.” /14/ Trebisondába visszatérve elhatározta, hogy édesapja hitét követve katolikussá lesz. Azonban a későbbi események messzire távolították a hittől. Kalandos körülmények között maga mögött hagyva Lenin Oroszországát, belemerült a nemzetközi „nagyvilági” életbe és művészársadalomba. Ő maga is, mint grafikus és festő, szép nők társaságában hol Párizsban, hol Londonban töltötte idejét, és a nagyvilági életben kétségtelen sikereket aratott.

Meudonban tett látogatása után, Jacques tanácsát követve elment Ghika atyához, aki mély hatással volt rá: „Hagyományos, kopott csuhát viselt, szintén elnyűtt vállgallérral. Nem tűnt magasnak, de az arca csodálatos volt. Hosszú, lenyűgöző haja dicsfényként koronázta fejét. A vállig leomló haj önkéntelenül a

Jelenések Könyve első fejezetének Krisztusát juttatta az ember eszébe.” /15/ Ghika nagyon barátságosan fogadta, majd megkérdezte, hogy szeretne-e gyónni. Rzewuski nem merte visszautasítani, mert udvariatlanságnak tartotta volna: „Egy térdeplőhöz vezetett, én minden vallásos meggyőződés és hit nélkül letérdeltem, és egyszerűen jólneveltségből meggyóntam.” /16/ Mégis, ez a cselekedete gyökeres változást hozott az életében.

A következő évben régi, hitetlen barátainak a megdöbbenésére belépett a Szent Maximianus domonkos kolostorba, és Szent Domonkos prédikáló rendjének szerzetese lett. Nem volt könnyű megszaboláznai luxushoz szokott heves és erőteljes természetét, de Isten akarata beteljesedett. Rzewuski atya számára elkezdődött egy szokatlan és megfeszített küldetés, nemcsak abban a furcsa világban, ahonnan származott, hanem a legkülönbözőbb helyeken és helyzetekben, ahová a barátság és a buzgóság szólította, hogy elvigye Isten országát az emberek közé. Kilencvenévesen halt meg Velencében, 1983-ban.

Meudonban családias légkör fogadta a vendégeket, ahová nem szemináriumra vagy egy híres ember meghallgatásáért érkeztek. És Jacques maga hangsúlyozta házuk családias és nőies mivoltát, ami különösen kedvezett a szellemi munkának. „Komoly és ugyanakkor örömmel teli ház volt ez, ahol minden ott lakó személy külön egyéniség volt. Ott volt Vera kedvessége, álmodozó bája, álmodozó, de tevékeny, hatékony bája, Raissa elegáns lelki mélysége, nyitott és befogadó mélysége... Sok volt a *humor* abban a házban, ami igen nagy kincs!” /17/ – így emlékezik Olivier Lacombe, aki még diákkorában lett állandó látogatója e háznak, és akiben itt érlelődött meg orientalista és India-kutató hivatása.

Némely vasárnapon, mint már Versailles-ban is, az összejövetelek célja közös filozófiai vagy teológiai kutatómunka volt, amikor a résztvevők együtt mélyültek el Szent Tamás tanulmányozásában és alapos elemzésében, vagy baráti és felszabadult légkörben megvitatták a kor aktuális problémáit. De a többi vasárnapot egyszerűen a barátok fogadásának szentelték. Isabelle Rouault – aki akkor még elég fiatal volt – emlékeiben csodaként él, hogy volt egy ház, amely minden vasárnap délután kitarja kapuit még az ismeretlenek előtt is, ahol egyszerűen, minden előítélet nélkül, intellektuális vagy bármilyen más fajta sznobizmus nélkül fogadták az embert, és ahová minden fájdalmat, aggodalmat magukkal vihettek, és kiönthették szívüket. Ezt a vendégszeretetet nemes lelkű, tapintatos, felszínesség nélküli figyelmesség jellemezte, nyitva mindarra, amit a látogató kimondatlanul magában hordott. Abból a szerető gondoskodásból, amely Jacques-ot, Raissát és Verát jellemezte, bőségesen jutott mindenkinek. Az első években Mamka jelenléte is derűt és kedvességet sugárzott. Így hát a meudoni vasárnapok valami páratlan dolgot jelentettek, amire egyöntetűen nosztalgiával gondolnak vissza a résztvevők.

Vladimír Ghika herceg

A Park utcai első mise kyszámú résztvevői között volt egy személy, akiről már tettünk említést: Vladimír Ghika herceg. Abban az évben, október 7-én szentelték pappá, kettős, latin és bizánci rítus szerint Párizsban, a Sèvres utcában, a Lazaristák kápolnájában. Maritainéknek néhány évvel azelőtt lett barátja, és némileg különleges helyet foglalt el a vendégek között, akik sorában gyakran volt látható aszketikus termete. Pappá szentelésénél jelen volt Jacques, Raissa és Vera: „A legszebb maga Ghika herceg volt, teljesen elmélyedve Istenben, átszellemülten, sokkal inkább áldozat, mint áldozatot bemutató volt. Ilyennek láttuk a felszentelés után, állva, albába öltözötten, amikor Fra Angelico ecsetjére méltó, alázatosságot és odaadást kifejező gesztussal csókra nyújtotta kezét.” /18/ Néhány nappal később Maritainéknél misézett, könnyezve nyújtva át a szent ostyát hármuknak és Jean Pierre Altermannak.

Abban az időben Auteuil-ben, a La Source Bencés Apátságban lakott, de nagyon távolról érkezett oda. Konstantinápolyban született 1873-ban, gyermekkorát Romániában és Franciaországban töltötte. Moldáviai hercegi családból származott, s az ő nagyapja volt ennek a tartománynak az utolsó kormányzója. A családnak kapcsolatai voltak Olaszországgal, ott élt az 1800-as években Elena Ghika író, Dora D'Istria álnéven. 1902-ben, Rómában, az ortodoxiából áttért a katolikus vallásra, és X. Piusz pápa bátorította, hogy laikusként folytasson apostoli tevékenységet. Abban az időben testvére, Demeter Románia római nagykövete volt, és Vladimír itt folytatta filozófiai és teológiai tanulmányait, az Angelicumon.

1920-1921 táján kezdte látogatni Maritainéket és az ő tomista összejöveteleiket, s valószínű, hogy abban a szellemi légkörben érett meg a gondolat, hogy felvételét kérje a papi rendbe. Azokban az években életének különböző eseményei Maritainék barátaihoz kötődtek. Később, *Szent János Evangélista testvérei és nővérei* néven akart szerzetes kongregációt alapítani, amely kizárólag Isten és felebarátaink szeretetén alapult volna, de próbálkozása különböző okok, főleg szervezőképességének hiánya miatt, kudarcba fulladt. A terv iránt, egy bizonyos ideig, Henrion atya és Lamy atya is érdeklődött, s közöttük nem hiányoztak a félreértések, jóllehet lelkileg túlságosan is közel álltak egymáshoz. Fumet megjegyezte: „Istennek ez a három teremtménye túlságosan erős egyéniség, túl eredeti ahhoz, hogy együtt éljenek. Sőt azt mondhatnám, hogy életszentségük nem könnyítette meg kapcsolatukat.” /19/

Ghika herceg erősen érezte, hogy „Isten végtelen szeretete Jézus Krisztus emberi szívében testesült meg”, amelyhez a mi szívünknek is hasonlania kell. Egyszer elhatározta, hogy Párizs külvárosában, Villejuif-ben telepszik le egy barakkban, és nekilátott bámulatos evangéliumhirdető munkájához a legszegényebb emberek között. Kis teherautón közlekedve vitte nekik az Oltáriszentséget. Szolgálatát a legkülönbözőbb helyeken – a legnyomorultabbaktól az európai arisztokráciáig, ahonnan származott, vagy

intellektuális körökben – folytatta. Viseletes csuhája, leomló hófehér haja és szakálla, vékony testalkata egy szent benyomását keltette. Bárhová ment, hódolatot és tiszteletet ébresztett, annyira, hogy azt beszélték, jelenléte maga volt a szentség. Meudoni barátai gyakran küldtek hozzá olyan embereket, akiknek szükségük volt rá, hogy útkeresésük közben találkozzanak egy pappal. Ezt a szolgálatát gyakran az ő kápolnájukban végezte, így pl. gyermekkori játszótársának, a festő Jean Hugo édesanyjának elsőáldozásakor is.

Olykor egy öntudatlan, egyszerű gesztusával képes volt mélységes lelki benyomást kelteni. Amikor Rzewuski atyát pappá szentelték a Szent Maximianus kolostorban, Jacques Maritainnel és Jean Hugoval együtt Ghika herceg is jelen volt. Másnap hajnalban mind együtt mentek fel Szent Baume-ra a sötét erdőn át. Időnként egy-egy napsugár tört át a lombokon és megvilágította a herceg hófehér haját és szakállát. A frissen felszentelt pap a barlangban mutatta be szentmiséjét a bűnbánati oltárnál. Beburkolta őket a helyiség félhomálya. A hálaadás pillanatában Ghika atya palástja felével betakarta Jean Hugót. Ez a mozdulata mélyen megrendítette Jean Hugot, mintegy meghozva számára azt a belső megvilágosodást, amelyre szüksége volt.

Ghika herceg kapcsolatai és látogatásai sok-sok éven át folytatódtak, mígnem a háború Romániában érte. Ott akart maradni, hogy a lengyel menekültekkel és később a leprásokkal foglalkozzon, de onnan többé már nem tért vissza. 1952-ben bebörtönözték, s két évvel később a sok nélkülözés miatt meghalt a kommunista rezsim börtönében.

Jegyzetek

1. *Carnet de notes*, OEC XII. p. 314.
2. U.o. p. 315.
3. Gabriel Sarraute: „Un témoignage sur Severini et Maritain”, *Nova et Vetera*, juil.-sept. 1987. p.320.
4. Leon Bloy: *La Femme pauvre*, Mercure de France, Paris, 1972. p. 93.
5. M. Maurin kistestvérnek 1993. május 1-én a szerzőhöz írt leveléből.
6. Julien Green – Jacques Maritain, *Une grande amitié. Correspondance 1926-1972*. Paris, Gallimard, 1982. p. 306.
7. U.o. p. 308.
8. Jean de Puniet levele Jacques-hoz, 1923. június 3.
9. Julien Green: *Souvenirs de 1925*. In Id., OEC III. La Pléiade, Gallimard, Paris, idézi Jean-Luc Barré, op. cit., p. 235, 56. jegyzet.
10. Jean Hugo: *Le regard de la memoire*, Actes-Sud, 1983. p. 320.
11. Helene Iswolski: *Au temps de la lumiere*, Montréal, Editions de l'Arbre, 1945. pp. 85-86.
12. Alex-Ceslas Rzewuski: *A travers l'invisible cristal /Confessions d'un dominicain/*, Paris, Plon, 1976. P.287.
13. U.o.
14. U.o. p. 98.
15. U.o. p. 290.
16. U.o. p. 291.
17. Olivier Lacombe: „Allocution pour l'inauguration d'une plaque sur la maison des Maritain a Meudon”, *Bulletin du Comité de Sauvegarde des Sites de Meudon*, num. 17. oct. 1971. p. 16.
18. Journal de Raissa, OEC XV, p. 290.
19. Stanislas Fumet: *Histoire de Dieu dans ma vie, Souvenirs choisis*, Fayard-Mame, Paris, 1978, p. 187.
20. Idézi Élisabeth de Miribel: *La memoire des silences, Vladimir Ghika 1873-1954*, Paris, Fayard, 1987. p. 45.

Fordította Greutterné Bognár Eszter

Kuklay Antal

Egy kiállítás emlékkönyvébe

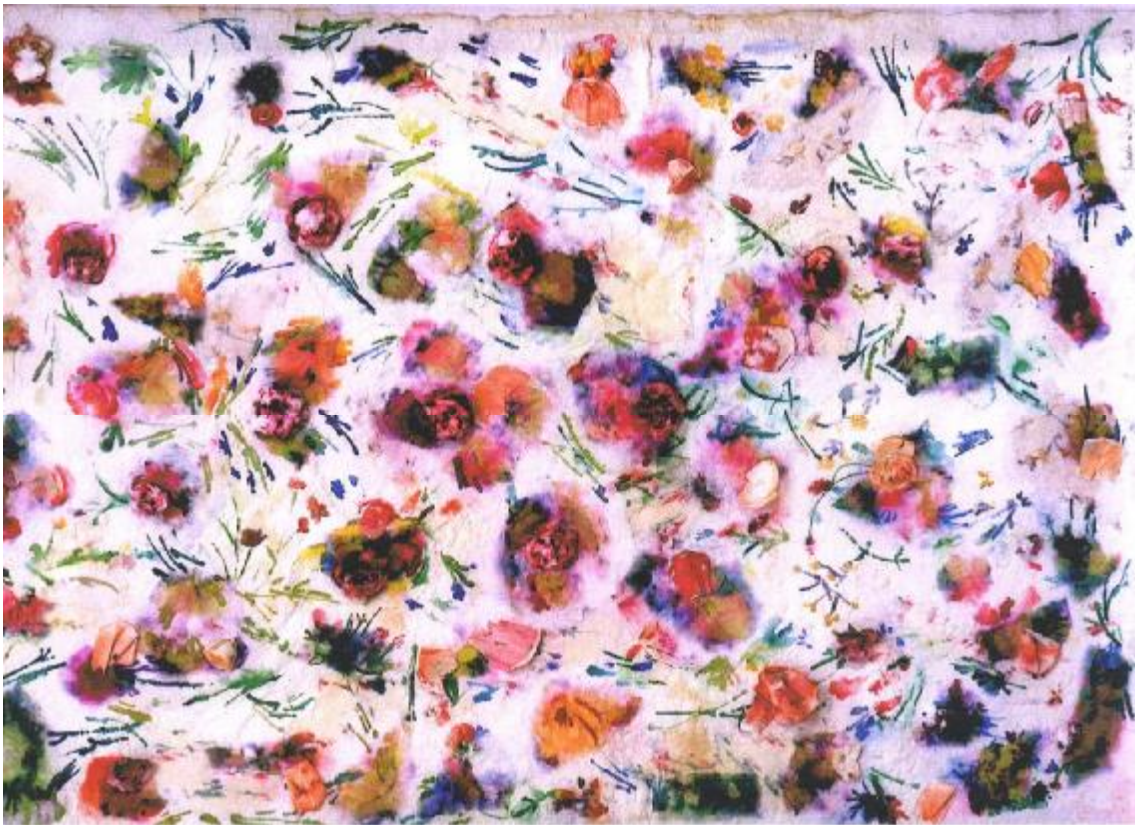
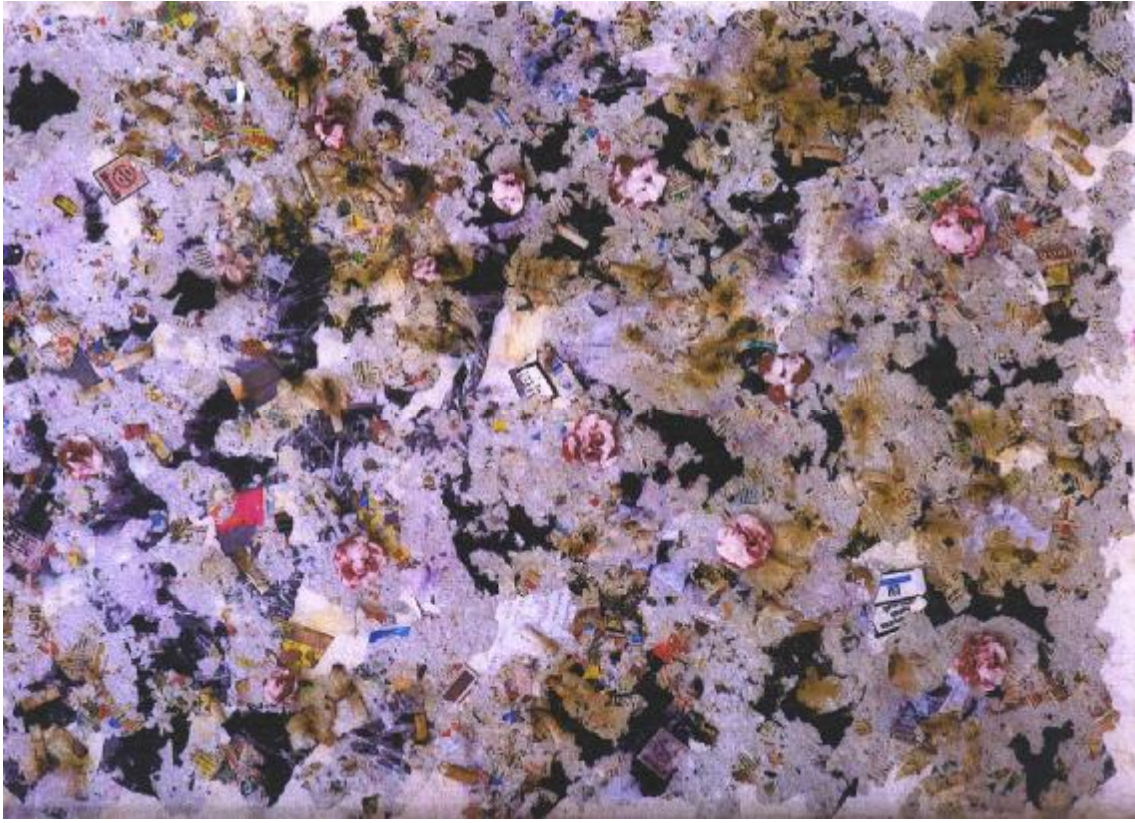
A lehető legegyszerűbb, fehérre festett sima keretezés és a legszerényebb alapanyag: a merített és a hajtogatott papír már figyelmeztet bennünket, hogy Kelecsényi Csilla *Szegénység és rózsák* című képei a megszokott, látványos szépség birodalmán túlra vezetnek minket, a szemlélődés és a részvét világába, ahová csak alázatos szívvel lehet belépni. Erzsébetre, a szegénység és a szeretet szentjére utaló cím birtokában az azonosságokon és a különbségeken töprengve meg kell keresnünk a kapcsolatot a montázstechnikával készült képek között. Azonosak a papír rózsák: Erzsébet és a szeretet szimbólumai, de ellentétes a kompozíciók alapja: az egyiken összefüggő, hófehér, kézzel merített papírra festett zöld fűszálak – a természet, a tisztaság, a harmónia jelképei, – a másikon szaggatott szürke felületre szórt nagyvárosi szemét: csikkek, papírfecnik, eltépett levélborítékok, amit egy popkoncert után reggel az aszfalton talál az utcaseprő. És innen a nyitott mű alkotójának társaként indulhat el a teremtő képzelet a tér, az idő és a személyek elágazó és összefutó ösvényein át felfedezni a mű üzenetét. Például:

Szent Erzsébet a maga korában a tisztaszívű szegények és szenvedők közé szórta a szeretet rózsáit, akiknek hite és imája Erzsébet sírjánál kiérdemelte a gyógyulást testi bajaikból.

Ma a fogyasztói társadalom áldozatai éheznek Erzsébet szeretetére. A hajléktalanok és a börtönlakók, az alkohol, a kábítószer, a játékszenvedély rabjai, s a náluk is száználmasabb lelki nyomorultak, akik a Költő szavaival a „ház, kutya, gépkocsi, pázsit és fogadások” világában

„poklokra lecementelt,
gyermeküket, nemüket, fajukat
és mindenüket megtagadó lények
póklábakon egyensúlyozva
nyáladzanak senkiért, semmiért”.

Árpád-házi Szent Erzsébet, könyörögj érettük!
Árpád-házi Szent Erzsébet, könyörögj érettünk!

FLORILEGIUM

Sziu indián ima

Nagy Szellem, kinek hangját hallom a szélben, és akinek lehellete életet ad az egész világnak, halgass meg engem! Színed elé lépek, mint egyik gyermeked a sok közül. Nézd, kicsi vagyok és gyöngé. Szükségem van a te erődre és bölcsességedre. Tedd, hogy a szépségben járjak és szemem mindig lássa a bíborvörös napnyugtát. Hadd tisztelje a kezem azokat a dolgokat, amiket teremtettél, és hadd hallja fülem a te hangodat. Tégy engem bölccsé, hogy megismerjem azokat a dolgokat, amelyekre megtanítottad népemet, azt a tanítást, amit minden levélbe és minden sziklába rejtettél. Tégy engem mindig készen arra, hogy tiszta kézzel és egyenes tekintettel jöjjek hozzád, és hogy lelkem, amikor életem eltűnik, mint a lemenő nap, hozzád juthasson anélkül, hogy szégyenkeznie kelljen!